

İÇİNDEKİLER

- 1. Anayasa ve Mevzuata Uygunluk Yönünden Yapılacak İncelemede Değerlendirmeye Esas Kriterler ve Açıklamaları 2**
  - 2. İçeriğin Bilimsel Olarak Yeterliliği 4**
  - 3. İçeriğin Eğitim ve Öğretim Programının Kapsamını ve Kazanımları Karşılama Yeterliliği 8**
  - 4. Görsel Tasarımın ve İçerik Tasarımının Öğrenmeyi Destekleyecek Nitelikte Olması ve Öğrencilerin Gelişim Özelliklerine Uygunluğu 18**
- Tanımlar 25**
- İndeks 29**

Taslak Ders Kitapları ve e-İçeriklerinin Panel İncelemesi

Taslak ders kitapları ve eğitim araçları ile bunlara ait e-içerikler *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*'nin 19. maddesi hükümlerine göre incelenir. Bu süreçte aşağıdaki dört ana kriter ve bunlara dair kriterler ile açıklamaları aşağıda sunulmuştur.

1. Anayasa ve Mevzuata Uygunluk Yönünden Yapılacak İncelemede Değerlendirmeye Esas Kriterler ve Açıklamaları

Taslak ders kitaplarının ve e-içeriklerinin Anayasa ve mevzuata uygunluk açısından incelenmesi ve değerlendirilmesinde aşağıdaki kriterler ve açıklamaları dikkate alınır.

1.1. Anayasa, kanunlar ve ilgili diğer mevzuata aykırılık bulunmamalıdır.

- İçerik, Anayasa'da ve Millî Eğitim Temel Kanunu'nda açıkça hükme bağlanmış eşitlik ilkesi gözetilerek temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşımla hazırlanmalıdır.
- İçerik 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2'nci maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile "Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri" esas alınarak hazırlanmalıdır.
- Konuların işlenişinde veya örneklerde, insanların betimlenmesi ve olayların sunulmasında, toplumsal eşitlik ilkesi gözetilmelidir.
- Bireylerin hak ve özgürlüklerini ihlal edecek unsurlar bulunmamalıdır.
- İçeriğin düzenlenmesinde bütün insanların eşit ve özgür olduğu ilkesi esas alınmalıdır.
- Verilen örneklerde ve kullanılan karakterlerde kadın ve erkek dağılımı açısından makul bir denge gözetilmelidir.
- Kadın erkek temsiline isnat, ön yargı, kalıp yargı vb. bulunmamalıdır.
- İçerikteki unsurlarda toplumun değer yargıları, giyim ve hayat tarzı gerçekliğe uygun olarak yansıtılmalıdır.
- İçerikte çoğulculuk ilkesi gözetilmelidir.
- Toplumun bir kesimini, siyasi görüşünü veya düşünce biçimini küçük düşüren yahut ön yargı oluşturabilecek anlatımlara yer verilmemelidir.
- Farklı etnik yapılara dair olumsuz genellemeler bulunmamalıdır.
- Bireylere ve topluluklara yönelik aşağılayıcı, aşırı yüceltici vb. uç ifadeler bulunmamalıdır.
- İçerikte bireysel, sosyal, mesleki kimlikleri ve kişilikleri küçültücü herhangi bir ifade veya ima yer almamalıdır.

- Toplumsal barış ve anlayışı bozacak veya bunlara zarar verecek herhangi bir ifade yahut ima bulunmamalıdır.
- İçerikte; eşitlik, din ve vicdan hürriyeti, düşünce ve ifade özgürlüğü, adalet, toplumsal barış ve insan hakları gözetilmelidir.
- İçerikte; ırk, renk, dil, din, siyasal tercih, etnik köken, mülkiyet veya başka herhangi bir ayırım gözetilmeksizin evrensel insan haklarının herkes için geçerli olduğu ilkesi esas alınmalıdır.
- İçerik toplumsal hassasiyetlere duyarlı, toplumun tüm katmanlarına hitap eder nitelikte hazırlanmalıdır.
- İçerik rol, statü ve kuşaklar arası çatışma oluşturmayacak mahiyette olmalıdır.
- İçerikte müstehcen ve öğrencilerin maneviyatına muzır olabilecek mesajlar açık veya örtük biçimde bulunmamalıdır.
- İçerikte terör örgütleri ile irtibatlı ve iltisaklı herhangi bir görsel veya yazılı öge, ifade yahut ima bulunmamalıdır.
- Tasarım öğelerinde öğrenciler için muzır tesirde bulunacak korku, şiddet, hakaret, aşağılama; cinsel içerikli öge, mesaj ve ima gibi unsurlar yer almamalıdır.
- Olumsuz örnek oluşturabilecek görsel öğelere yer verilmemelidir.
- İçerikte kişileri, meslek gruplarını, toplulukları vb. aşağılayıcı, dışlayıcı, etiketleyici ifadeler bulunmamalıdır.

1.2. İçerik herhangi bir reklam unsuru içermemelidir.

- İçerikte herhangi bir kişi, kurum, ürün, organizasyon lehine ve/veya aleyhine reklam unsuruna yer verilmemelidir.
- Tasarımda kullanılan öğeler haksız rekabete yol açabilecek lehte ve/veya aleyhte reklam yahut manipülasyon unsuru taşımamalı, ticari bir tercih ve yönlendirme içermemelidir.

1.3. Kitabın herhangi bir bölümünde kitabın kimliğini belirleyici herhangi bir öge yer almamalıdır.

- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri doğrultusunda, kitabın herhangi bir bölümünde yayınevinin ve yazarların kimliğini belirleyici herhangi bir öge yer almamalıdır. Örneğin yabancı dil kitaplarında sete özel bir ad kullanılmamalıdır.

2. İÇERİĞİN Bilimsel Olarak Yeterliliği

Taslak ders kitaplarının ve e-İçeriklerinin bilimsel yeterlilik yönünden uygunluğunun incelenmesi ve değerlendirilmesinde aşağıdaki kriterler ve bunların açıklamaları dikkate alınır.

2.1. İçerik

2.1.1. İçerik anlaşılır olmalıdır.

- Tanımlar, açıklamalar, örnekler, gösterimler ve etkinlikler tartışmaya yol açmayacak şekilde, net ve işlenen konu ile ilişkili olmalıdır.
- İçerikte yer alan metinlerin ana fikri kolaylıkla anlaşılabilir düzeyde olmalıdır.
- İçerik bir öğrencinin başkasının yardımı olmadan, okuyarak anlayabileceği ve öğrenebileceği ayrıntı ve yapıda sunulmalıdır.
- İçerikte anlam belirsizliği olmamalıdır.

2.1.2. İçerik ekonomik olmalıdır.

- İçerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirme soruları veya etkinlikler öğretmen ve öğrencinin ulaşabileceği ve uygulayabileceği nitelikte olmalıdır.
- İçerik ilgili öğretim programında öngörülenden daha fazla vakit alacak ve daha fazla araç gereç kullanılmasını gerektirecek nitelikte olmamalıdır.
- Aynı amaca hizmet eden gereksiz tekrarlardan kaçınılmalıdır.
- İçerikte tavsiye edilen eğitim ve öğretimi destekleyici materyallerin öğrencilerce kolay erişilebilir olmasına dikkat edilmelidir.

2.1.3. Bilimsellik ilkesi gözetilmelidir.

- İçerikte genel geçer ve güncel olan bilimsel bilgi, teori, teknik, yöntem, terim, birim ve semboller kullanılmalıdır.
- İçerik; doğru, geçerli ve güvenilir kaynaklara dayandırılmalıdır.
- Bilimsel olarak geçerliliği ve güvenilirliği konusunda kanıt olmayan ve kaynağı bilinmeyen içeriklere yer verilmemelidir.
- Bilimsel bilgi dışında görüş ve kanaat niteliğinde olan bilgilerin hangi kaynağa veya kişiye ait olduğu açıkça belirtilmeli ve bunlara kaynakçada yer verilmelidir.
- Tartışmalı konular genel geçer bilgi gibi sunulmamalıdır.
- İçerik kitap yazarının kişisel yorum ve görüşünü içermemelidir.

2.2. Bilgi Hatası / Bilimsel Hata

2.2.1. Bilgi eksikliği veya bilgi hatası bulunmamalıdır.

- Kullanılan veriler doğru, eksiksiz ve güncel olmalıdır.
- İçerikte tarih, kişi adı, tanım, birim, sembol, formül, denklem, kavram, terim, kanun, teori, prensip, istatistiki veri, kısaltma, yazım, tercüme, sesletim, video alt yazı vb. hatası bulunmamalıdır.
- Metinlerde bilimsel ve genel kabul görmüş çeviriler tercih edilmelidir.
- Ulusal veya uluslararası düzeyde güvenilirliği genel olarak kabul edilen kaynak ve kurumlarca sağlanan istatistiki veriler kullanılmalıdır.
- İşlemlerde, deneylerde ve bilimsel süreçlerde hesaplama hatası olmamalıdır.
- Alanda kullanılan teknik ve yöntemler kazanımlarla tutarlı olmalı, doğru, güncel ve öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun biçimde verilmelidir.
- Haritalarda (ölçek, lejant, devletlerin sınırları, adları vb.) hata bulunmamalıdır.

2.2.2. Deney ve etkinliklerde hata olmamalıdır.

- Deney ve etkinliklerin basamaklarında ve kurgusunda hata olmamalıdır.

2.2.3. Hatalı genelleme yapılmamalıdır.

- Hatalı genellemelerin önüne geçmek için verilen bilginin geçerli olduğu sınırlar ve istisnai durumlar net bir şekilde verilmelidir.

2.2.4. Kavram yanlışlığına yol açabilecek bilgi ve ifade tarzı bulunmamalıdır.

- Tanımlar, açıklamalar, örnekler, gösterimler ve etkinlikler tartışmaya yol açmayacak şekilde açık ve net olmalıdır.
- Kavram yanlışlarını giderici uyarı ve açıklamalara yer verilmelidir.
- Sözcük, kavram ve deyimler alanlarına uygun kullanılmalıdır.
- Konunun özelliğine uygun terminoloji kullanılmalıdır.

2.2.5. Çelişkili ifadeler bulunmamalıdır.

- İçerikte yer alan bilgiler, kitabın bütünlüğü içerisinde yer alan diğer bilgilerle tutarlı olmalıdır.

2.2.6. Yabancı diller, yaşayan diller ve lehçeler için hazırlanan ders kitapları o dilin yazım, noktalama ve dil bilgisi kurallarına uygun olmalıdır.

- Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak yabancı diller, yaşayan diller ve lehçeler için hazırlanan ders kitaplarının incelenmesinde, dil ve anlatım yönünden değerlendirmeye esas olacak kriterler o dilin yazım, noktalama ve dil bilgisi kuralları içinde değerlendirilmelidir.

2.2.7. Görsel tasarım ve içerikte kullanılan görseller bilimsel açıdan hata içermemelidir.

- Kapak tasarımında yer alan görsellerde bilimsel hata bulunmamalıdır.
- Görsellerde kullanılan öğelerin tamamı aslına uygun ve hatasız olmalıdır.
- Geometrik şekillerde ve grafiklerde uzunlukların çizimi oranlarına uygun olmalıdır.

2.3. Öğrenme, Öğretme ve Ölçme ve Değerlendirme

2.3.1. Ölçme ve değerlendirme soruları soru yazım ilkelerine uygun olarak hazırlanmalıdır.

- Ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin başında bulunan yönergeler açık ve anlaşılır olmalıdır.
- Hazırlanan tüm soru türlerinin kurgusu, soru kökü ve öncülleri açık, anlaşılır ve tam olmalıdır.
- Hazırlanan soru türlerinde olumsuz soru ifadeleri dikkat çekici (altını çizme, kalın yazma vb.) şekilde vurgulanmalıdır.
- Kısa cevaplı sorular önemli bir bilgiyi yoklamalı, bilinen bir kaynaktan olduğu gibi alınmamalı ve soru ifadesinde ipucu bulunmamalıdır.
- Açık uçlu sorular ölçülmek istenen kazanımın kapsamına uygun şekilde sınırlandırılmış olmalıdır.
- Doğru yanlış soruları; kesinlikle doğru veya kesinlikle yanlış olmalı, sorular olumsuz ifade içermemeli ve her soru sadece tek bir özelliği ölçmelidir.
- Eşleştirmeli sorularda uzun ifadeler öncül olarak kullanılmalı ve eşleştirme oluşturan soruların tümü aynı sayfada yer almalıdır. Cevaplar sütunundaki ifadeler sorulardan daha fazla olmalıdır.
- Çoktan seçmeli soru türü kullanılacaksa sorular anlaşılır olmalı; “çoğunlukla”, “bazen”, “nadiren” gibi sözcükler kullanılmamalı; seçeneklerin ifade tarzı, uzunluğu ve kapsamı birbirine benzer olmalı; çeldiriciler nitelikli olmalıdır. Çoktan seçmeli soruların seçenekleri anlam belirsizliğinden uzak, çelişkili ifadeler içermeyen ve soru köküne uygun nitelikte olmalıdır. Seçenekleri belirtmede büyük harf kullanılmalı; özellikle yazım yanlışı yapılarak çeldirici yazılmamalı, seçenekler tek sözcükten oluşuyorsa alfabetik sırayla yazılmasına, tek rakamdan oluşuyorsa küçükten büyüğe veya büyükten küçüğe yazılmasına özen gösterilmelidir.
- Performans soruları (sınırlandırılmış ya da geniş kapsamlı) bilişsel, duyuşsal, psikomotor davranışlarla üst düzey zihinsel becerileri yani bütün öğrenme ürünlerini

içerdiğinden araştırma yapma, bilgi toplama vs. gerektiren kazanımların ölçülmesinde kullanılmalı; bilgiden çok uygulama yapmayı gerektirmeli, ölçülebilir ve gözlenebilir olmalıdır.

2.3.2. Örnek soruların çözümü eksiksiz ve hatasız olmalıdır.

- Örnek sorular ve çözüm basamakları doğru ve eksiksiz olacak şekilde verilmelidir.

2.4. Dil, Anlatım ve Üslup

2.4.1. Öğrencilerin seviyelerine uygun ve söz varlıklarını zenginleştirmeye yönelik bir dil kullanılmalıdır.

- Metinler işlenecek konuya ve öğrenci seviyesine uygun, öğrencilerin kavram düzeylerini geliştirecek nitelikte olmalıdır.

2.4.2. Alana ait özel isim, terim, simge, noktalama işareti vb. doğru yazılmalıdır.

- Alana özgü terimlerin yazımında öncelikle program metninde kullanılan yazım tercih edilmelidir.
- Alana özgü terimlerin yazımında TDK Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, bu kaynakta yer almayan sözcüklerin yazımında ise ilgili bilim dalının sözlükleri esas alınmalıdır.
- Alana ait özel isimlerin okunuşu ve kısaltmaların açılımı ilk geçtiği yerde verilmelidir.

2.4.3. Orijinal metinlerin yazım ve noktalama işaretlerine müdahale edilmemeli, özgün hâli korunmalıdır.

2.4.4. Bir disiplindeki yazım ve noktalama gelenekleri esas alınmalı, kendi disiplini içinde değerlendirilmelidir.

2.5. Telif ve İntihal

2.5.1. Alınan bilginin kaynağı tam ve doğru olarak belirtilmelidir.

- Kaynak gösterilmeden alıntı yapılmamalıdır.
- Başka bir ders kitabı kaynak olarak gösterilmemelidir.
- Görsel öğeler ve zenginleştirme amacıyla kullanılan elektronik içerikler dâhil telif hakları mevzuatına uygun olarak alıntı ve atıf yapılmalıdır.

2.5.2. Alınan bilginin kaynağı (web sitesi, erişim tarihi vb.) ulaşılabilir olmalıdır.

- Atıfta bulunulan ve alıntı yapılan kaynaklar bilimsel kriterlere uygun şekilde kaynakçada belirtilmelidir. Bu kaynaklar görülen hâlleriyle kontrol edilmek üzere ulaşılabilir olmalıdır.

2.5.3. Seçilen kaynak geçerli ve güvenilir olmalıdır.

- İçerik, bilimsel olarak doğruluğu, geçerliliği ve güvenilirliği kabul edilen kaynaklara dayandırılmalıdır.
- İçeriğin alıntı veya atıf yoluyla kullanılmasında kaynakların doğruluk, güvenilirlik, önem ve önceliklerinin değerlendirilmesinde, evrensel olarak geçerli bilimsel standartlar esas alınmalıdır.

3. İçeriğin Eğitim ve Öğretim Programının Kapsamını ve Kazanımları Karşılama Yeterliliği

Taslak ders kitaplarının ve e-içeriklerin eğitim öğretim programının kapsamını ve kazanımlarını karşılama yeterliliğinin incelenmesinde değerlendirmeye esas olarak aşağıdaki kriterler ve açıklamaları dikkate alınır.

3.1. İçeriğin Kazanımlara Uygunluğu

3.1.1. İçerik kazanımları karşılamalıdır.

- Taslak ders kitabı, ilgili öğretim programının tüm kazanımlarını karşılamalıdır.
- Kazanımlar sadece “ödev, proje, alıştırma, sıra sizde vb.” ile verilmemelidir.
- e-İçerikler ilgili kazanım/kazanımları eksiksiz olarak karşılamalıdır.

3.1.2. İçerik, konu alanının özelliğine uygun şekilde ön koşulluluk ilkesi dikkate alınarak düzenlenmelidir.

- Kazanımın gerçekleşmesinin ön koşulu olan konuların işlenişinde sıralılık gözetilmelidir.
- Ön bilgiler yeni öğrenilecek bilgilere temel oluşturmalı, içerik önceki bilgilerle yeni bilgiler arasında bağ kurularak sunulmalıdır.

3.1.3. İçerik, konu alanının özelliğine uygun olarak bütünsel bir yapıda oluşturulmalıdır.

- Ünite, bölüm, tema veya konular arasında dersin özelliğine göre mantıksal bir sıra olmalıdır.
- İçerikte yer alan öğrenme birimleri (konu, ünite, tema vb.) kendi içerisinde mantıksal tutarlılığa (hazırlık çalışması, temel anlatı, etkinlikler, ödevler vb. arasındaki uyum) sahip olmalıdır.
- Konu anlatımını oluşturan unsurlar (başlıklar, başlıklar altında verilenler vb.) birbirleriyle tutarlı olmalıdır.
- Konu, ünite, tema veya bölümler arasında tutarlılık olmalı, üslup farkı bulunmamalıdır.

3.1.4. İçerik kendi içerisinde ve disiplinler arası boyutta ilişkilendirilebilir nitelikte olmalıdır.

- İçerikte yer alan bilgiler, bütün içerisinde yer alan diğer bilgilerle ilişkili olmalıdır.
- İçerikte diğer derslerin içeriği ile ilişkilendirme yapılmalıdır.
- İçerik sonraki öğrenmelere hazırlayıcı nitelikte olmalıdır.

3.1.5. İçerik konunun niteliğine uygun olarak günlük hayatla ilişkili olmalıdır.

- Kazanımların işlenişinde günlük hayata uygun bağlantılara yer verilmelidir.
- İçerikte kullanılan ögeler (örnekler, konunun işlenişinde adı geçen modeller, tanımlar, açıklamalar ve gösterimler) gündelik hayatla ilişkili ve gerçekçi olmalıdır.

3.1.6. İçerik (etkinlik, kavram, terim, örnek, formül, anlatım dili, görsel ögeler vb.) ilgili yaş ve sınıf seviyesine uygun olmalıdır.

- İçerik (etkinlik, kavram, terim, örnek, formül, anlatım dili, görsel ögeler vb.) öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine ve gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Cümle yapıları öğrencilerin gelişim ve öğrenme düzeylerine uygun olmalıdır.
- Kullanılan dil ilgili yaş ve sınıf seviyesine uygun olmalıdır.

3.1.7. İçerik düzenlenmesinde aşamalılık ilkesi gözetilmelidir.

- Konu anlatımı ve konu ile ilgili örnekler basitten karmaşığa, yakından uzağa, kolaydan zora vb. olacak şekilde sıralanmalıdır.
- Ünite sonu değerlendirme soruları basitten karmaşığa, kolaydan zora olacak şekilde sıralanmalıdır.

3.1.8. İçerik öğrencinin hem bağımsız hem de iş birlikli öğrenmesini desteklemelidir.

- İçerik öğrencileri farklı kaynaklardan araştırma ve inceleme yapmaya yönlendirmelidir.
- Öğrenme öğretme etkinlikleriyle öğrenciye görev ve sorumluluklar verilmelidir.
- İçerik bağımsız öğrenmeye imkân tanınmalıdır.
- Öğrenme öğretme etkinlikleri iş birlikli öğrenmeyi desteklemelidir.

3.1.9. İçerik öğrencinin dikkatini çekip merak uyandıracak nitelikte verilmelidir.

- Metinler ilgi çekici görsellerle desteklenmelidir.
- İçerikte öğrencinin ilgi ve gereksinimleri dikkate alınmalıdır.
- İçerik öğrenciyi soru sorma, problemi tespit etme, gözlem yapma, hipotez kurma vb. süreçleri kullanmaya yönlendirmelidir.
- İçerik öğrencinin dikkatini çekmek ve merakını uyandırmak amacıyla örnek olay, anı, fıkra, hikâye, deney vb. ile desteklenmelidir.

- İçerik öğrencilerin farklı öğrenme stratejileri ve stillerini kullanmasına imkân tanımalıdır.

3.1.10. İçeriğin dağılımı ünite bazında dengeli olmalıdır.

- Dersin işlenişinde konular arasında hacim bakımından programa uygun bir denge oluşturulmalıdır.

3.1.11. Bilgi yoğunluğu ünite bazında hedeflenen süre ile tutarlı olmalıdır.

- Kitapta ilgili üniteye ayrılan kısım ve içerik, haftalık ders saati göz önüne alındığında hedeflenen sürede tamamlanabilir nitelikte olmalıdır.

3.1.12. Kavram, terim, sembol, tercüme, sesletim vb. kullanımı kitap genelinde ve takım hâlindeki kitaplar (ders kitabı, çalışma kitabı vb.) arasında tutarlı olmalıdır.

- Konuyla ilgili kullanılan temel kavram, terim, sembol, tercüme, sesletim vb.nin ders kitabı ve beraberinde sunulan tüm materyallerde aynı olmasına dikkat edilmelidir.

3.1.13. İçerik, kazanım dışı gereksiz ayrıntı barındırmamalıdır.

- İçerik kazanım açıklamalarının sınırladığı çerçevede verilmeli, gereksiz ve seviye üstü ayrıntılardan kaçınılmalıdır.

3.1.14. Sözlük; içerikte bulunan ve anlamı bilinmeyen sözcük, sözcük grubu, kavram ve terimlerden oluşmalıdır.

- İçerikte kullanılan ve anlamda kilit rol oynayan sözcük, sözcük grubu, kavram ve terimlere sözlük kısmında yer verilmeli; içerikte yer almayan ifadelere sözlükte yer verilmemelidir.

3.1.15. Sözlük; içerikte bulunan sözcük, sözcük grubu, kavram ve terimlerinin anlamını tam ve doğru olarak vermelidir.

- İçerikte kullanılan sözcük, sözcük grubu, kavram ve terimlerin anlamları ders ve konunun niteliğine uygun olarak güncel TDK sözlüklerine göre verilmelidir. Alan sözlükleri ilgili kaynakçada yer vermek kaydıyla kullanılabilir. Ayrıca sözcük, sözcük grubu, kavram ve terimlerin kitapta kullanılmayan anlamları verilmemelidir.
- Kullanılan sözcük, kavram ve terimler öğrencilerin gelişim düzeyine uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

3.1.16. Olumsuz örnek oluşturabilecek içerik bulunmamalıdır.

- İçerikte kullanılan dil, nezaket kurallarını gözetir nitelikte olmalıdır.

- İçerikte, toplumsal değerlerin korunmasının bireylerin kişisel sorumluluğu olduğu ilkesi vurgulanmalıdır.
- İçerik her türlü olumsuz örnekten uzak olmalıdır.
- Güvenlik kurallarına aykırı içerik bulunmamalıdır.

3.2. Öğrenme, Öğretme ve Ölçme ve Değerlendirme

3.2.1. Strateji, yöntem veya teknik seçimi dersin niteliğine ve kazanımlara uygun olmalıdır.

- Kullanılan strateji, yöntem veya teknik dersin niteliği ile örtüşmelidir.
- Kazanımlara ulaşılmasını sağlayacak uygun strateji, yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.
- Yöntem ve teknikler öğrencinin üst düzey bilişsel becerileri geliştirmesine izin vermelidir.
- Tüm kazanımlar seviyelerine uygun yöntem ve tekniklerle eksiksiz işlenmiş olmalıdır.

3.2.2. Anlamayı kolaylaştıracak görseller kullanılmalıdır.

- Öğrencilerin eski ve yeni bilgileri arasında bağ kurmasını sağlayacak tablo, şema, grafik, fotoğraf, kavram haritası, zihin haritası vb. öğelere yer verilmelidir.
- Konunun niteliğine bağlı olarak anlamayı ve yorumlamayı kolaylaştıracak, sözel/yazılı unsurları destekleyecek ve öğrenmeye katkı sağlayacak görsel öğelere yer verilmelidir.
- Anlamalı öğrenmeyi sağlamak amacıyla kavram yanılgılarını belirleyen ve gideren etkinlikler (kavram haritaları, zihin haritaları, kavramsal karikatürler, kavram ağları vb.) kullanılmalıdır.
- Anlatımda düşünceyi geliştirme yollarından (örnekleme, tanık gösterme, anekdot verme vb.) gerekli yerlerde faydalanılmalıdır.
- Kitap içerisinde yer alan etkinlik, deney gibi işlemlerin anlaşılabilir ve kolay öğrenilebilir olması, yanlış anlamaları önlemesi amacıyla içerik; çizim, resim, fotoğraf, şema ve grafik gibi görsellerle yeterince desteklenmelidir.

3.2.3. Ölçme ve değerlendirme etkinlikleri kazanım ve açıklamaları tam olarak karşılamalıdır.

- Değerlendirme etkinlikleri kazanımların seviyesi ile uyumlu olmalıdır.
- Kazanımların seviyesine uygun soru çeşitlerine ve değerlendirme etkinliklerine yer verilmelidir.
- Konu sonunda yer alan ölçme değerlendirme etkinlikleri öğrencinin seviyesine uygun olmalıdır.

- Yapılan ölçme ve değerlendirme etkinlikleri üniteye yer alan öğrenme çıktılarının tamamını ölçmelidir.

3.2.4. Konuya hazırlayıcı sorulara yer verilmelidir.

- Ünite veya konu başlarında eski bilgileri hatırlatabilecek, yeni konuya çerçeve oluşturabilecek hazırlayıcı etkinlikler yer almalıdır.
- Hazırlayıcı etkinlikler; öğrenme isteği ve merak uyandırıcı, motive edici nitelikte olmalıdır.

3.2.5. Öğrenilenleri pekiştirici etkinlik ve sorulara yeterli oranda yer verilmelidir.

- Öğrenme birimleri sonunda alıştırma ve tekrar için gerekli çalışmalara yer verilmelidir.
- Ünite içerisinde çözümlü sorulara yeterli oranda yer verilmelidir.
- Ünite içerisinde yapılacak etkinlikler ve sorular değişik tekniklerle (açık uçlu soru, çoktan seçmeli soru, boşluk doldurma, eşleştirme, bulmaca vb.) hazırlanmalıdır.

3.2.6. Ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinde çeşitlilik sağlanmalıdır.

- Konunun niteliğine ve kazanımların düzeyine bağlı olarak farklı soru çeşitleri veya ölçme yaklaşımları (çoktan seçmeli, kısa cevaplı, açık uçlu, eşleştirme, tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid vb.) tercih edilmelidir.
- Ölçme ve değerlendirme etkinlikleri öğrencinin kendisini değerlendirmesine fırsat vermelidir.

3.2.7. Soruların cevapları, cevap anahtarı bölümünde verilmelidir. (Elektronik ortamda teslim edilebilir.)

- Ünite ve konu sonlarında kullanılan ölçme değerlendirme etkinliklerindeki tüm soruların doğru cevapları öğrencinin ders kitabında bulabileceği şekilde içeriğe yerleştirilmiş olmalıdır.
- Yorum ve kişisel görüş içeren açık uçlu sorular hariç tüm soruların cevabı cevap anahtarında yer almalıdır.
- Dinleme metinleri, yazılı dökümleri ile birebir aynı olmalıdır.
- Cevap anahtarı hatasız olmalıdır.
- Cevap anahtarı sorularla aynı sayfada yer almamalıdır.
- Cevap anahtarında sadece cevaplara yer verilmeli, sorular tekrar verilmemelidir.

3.3. Teknik Tasarım ve Düzenleme

3.3.1. Metin ile görsel uyumlu olmalıdır.

- Kullanılan görsel, içerik ile uyumlu ve öğrenmeyi kolaylaştırıcı nitelikte olmalıdır.
- İçerikte verilmek istenen mesajla görsel çelişmemelidir.
- Görsel, amaca uygun olmalı ve kazanımın gerçekleşmesini desteklemelidir.
- Metin içeren görsellerdeki (infografik, minyatür vb.) bilgiler metin ile çelişmemelidir.
- Metinde atfı yapılan görsellere eksiksiz bir biçimde yer verilmelidir.

3.3.2. Görsel ile alt yazısı uyumlu olmalıdır.

- Kullanılan alt yazılar kısa ve öz olmalı, metin içinde geçen ifadeler aynen kullanılmamalıdır.
- Görsele ait alt yazı görselde anlatılmak istenen olay, duygu, durum vb. hususları yansıtıcı nitelikte olmalıdır.

3.3.3. Görselin kullanım yeri içeriğe uygun olmalıdır.

- İçerikte yer alacak görseller konu bütünlüğü içinde verilmelidir.

3.3.4. Dersin niteliğine bağlı olarak gerekli yerlerde güvenlikle ilgili sembol ve uyarılara yer verilmelidir.

- İçerikte yer alan deney, etkinlik ve uygulamalarda gerekli yerlerde güvenlik uyarılarına yer verilmelidir.
- Deney, etkinlik ve uygulama; öğrencilerin güvenliği için tehlike oluşturacak veya etik kurallara aykırılık teşkil edecek şekilde tasarlanmamalıdır.

3.4. Dil ve Anlatım Yönünden Uygunluk

3.4.1. Türkçe, yazı dili standartlarına uygun olarak doğru ve özenli kullanılmalıdır.

- Metinler dil ve anlatım kurallarına uygun olmalıdır.
- Kullanılan dil (söz varlığı, ifade tarzı, terminoloji, yabancı sözcük vb.) öğrenci seviyesine uygun olmalıdır.
- Metinler olumsuz örnek oluşturabilecek ifadeler içermemelidir.
- Kullanılan dilde gereksiz terimler, argo, jargon ve yöresel kullanımlar olmamalıdır.
- Türkçesi bulunan ve dilimize henüz yerleşmemiş yabancı sözcükler kullanılmamalıdır.
- Yazım yanlışı bulunmamalıdır. İmla kurallarında Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu esas alınmalıdır.
- Sözcüklerin anlamlarında Güncel Türkçe Sözlük esas alınmalıdır.
- Noktalama eksikliği, yanlışı ve gereksiz noktalama işareti kullanımı olmamalıdır.

3.4.2. Anlatım ilkelerine (akıcılık, yalınlık, açıklık, duruluk vb.) uyulmalıdır.

- Anlatım hiçbir tartışmaya yol açmadan tek bir yargıyı açıkça ifade etmelidir.
- Anlatım gereksiz söz sanatları ve sözcük öbeklerinden uzak, basit ve yalın; ifadeler sade ve anlaşılır olmalıdır.
- Anlatım gereksiz sözcüklerden, aynı anlama gelen ifadelerden ve sözcük tekrarlarından arınmış olmalıdır.
- Anlatım, metin içerisinde akıcılığı bozacak nitelikte uzun cümlelerden ve karışık ifadelerden uzak; okumayı yavaşlatmayan ve kolay okunabilir nitelikte olmalıdır.

3.4.3. Sözcük ve sözcük grupları bağlama dikkat edilerek kullanılmalıdır.

- Metin içerisinde kullanılan sözcük ve sözcük grupları, anlatımda yer alan olaylar ve durumların ilişki örgüsü ve bağlantısına uygun nitelikte kullanılmalıdır.
- Sözcüklerin ve sözcük gruplarının nüanslarında bağlama uygunluk gözetilmelidir.

3.4.4. Metinde anlatım bozukluğu bulunmamalıdır.

- İçerikte anlamsal ve yapısal anlatım bozuklukları bulunmamalıdır.

3.4.5. Paragraflar arasında anlam ve anlatım bütünlüğü sağlanmalıdır.

- Metni oluşturan paragraflar yapı ve anlam bakımından bir bütünlük oluşturmalıdır. Paragraflar kendi aralarında birbirleriyle uyumlu ve metnin ana düşüncesiyle ilişkili olmalıdır.

3.4.6. Standart bölümler belirli bir standarda bağlı kalınarak oluşturulmalıdır.

- Sözlük bölümü, sözlük hazırlama ilkelerine uygun olarak yazılmalıdır.
- Sözlük bölümü TDK Türkçe Sözlük referans alınarak hazırlanmalıdır.
- Sözlük bölümüne alınan alana ait terimler alan sözlükleri esas alınarak açıklanmalıdır.
- Sözlükte sözcükler sadece eş anlamlıları ile verilmemeli, öğrenci seviyesine uygun açıklamalara yer verilmelidir.
- Kaynakça kısmı güncel Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu ve Türkçe Sözlükte yer alan kurallar esas alınarak oluşturulmalıdır.
- Kaynakça kısmında standart akademik atıf sistemlerinden biri tutarlı ve bütünlük arz edecek bir şekilde kullanılmalıdır.

3.5. Millî ve Manevi Değerlere Uygunluk Yönünden Yapılacak İncelemede

Değerlendirmeye Esas Kriter ve Açıklamaları

- Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. İçerikte bu değerlere yer verilmelidir.
- Değerler içerikleri ve ilişki ağı göz önünde bulundurularak öğretim programlarının içeriklerine yedirilmiş olarak (örtük şekilde) verilmelidir.
- İçerik oluşturulurken anılan kök değerlere uygunluk gözetilmeli, değerlerle çelişki oluşturacak öğelere yer verilmemelidir.
- İçerikte kök değerler hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle hem de öteki kök değerlerle ilişkileri gözetilerek/birlikte ele alınmalıdır. İçerik, bu üç yönlü bir aradılığı öğrenme öğretme sürecine katacak şekilde yapılandırılmalıdır.
- İçerikte değerler sınıf seviyesi ve yaş düzeyinin gelişim özellikleri dikkate alınarak öğrencilerin anlamlandırabileceği biçimde ele alınmalıdır.
- Değerlere içerikte konunun bağlamına uygun olarak etkinlik, örnek olay, deney, problem çözme vb. ile atıfta bulunulabilir. Bu çerçevede herhangi bir değerle ilgili alt değerlerden veya tutum ve davranışlardan en az birinin ele alınması yeterlidir.
- Değerler içerikte işlenirken ilgili dersin öğretim programı ile ilişki kurulmalıdır. İlgili değerın öğretim programında yer alan öğrenme alanları, temalar vb. ile ilişki kurularak verilmesi yeterli değildir. Öğretim programının ilgili sınıf düzeyinde yer alan alt öğrenme alanları, becerileri, kazanımlar ve açıklamaları çerçevesinde değerlerle ilişki kurulmalıdır.
- İçerikte değerler kitabın bağlamından kopuk ele alınmamalıdır.
- Değerler işlenirken hangi değerın ele alındığı başlık, dipnot, açıklama vb. yöntemlerle işaret edilmemelidir.

3.6. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesine Uygunluk Yönünden Yapılacak İncelemede

Değerlendirmeye Esas Kriterler ve Açıklamaları

- İnceleme sürecinde öğretim programlarında ve aşağıda (3.6.1-3.6.8 nolu kriterler) yer alan sekiz anahtar yetkinlik alanı değerlendirmeye esas kriter olarak alınacaktır.
- Kazanımların işleniş sürecinde TYÇ’de yer verilmiş yetkinliklerin kazandırılmasına ve geliştirilmesine yönelik yöntem ve tekniklerin kullanılması, etkinlik ve çalışmalara yer verilmesi gerekmektedir.

- Verilen sekiz yetkinlik alanı ve bunlarla ilişkili bilgi, beceri ve tutumlar içerikte ele alınırken sınıf seviyesine ve öğretim programına uygunluk gözetilmelidir.

3.6.1. Ana dilde iletişim yetkinliği kazandırılmalıdır.

- Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

3.6.2. Yabancı dillerde iletişim yetkinliği kazandırılmalıdır.

- Ana dilde iletişimin temel beceri boyutlarını paylaşmakta olup duygu, düşünce, kavram, olgu ve görüşleri hem sözlü hem de yazılı olarak kişinin istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim, öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi uygun bir dizi sosyal ve kültürel bağlamda anlama, ifade etme ve yorumlama becerisine dayalıdır. Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürler arası anlayış becerilerini de gerektirmektedir. Bireyin yeterlilik seviyesi, bireyin sosyal ve kültürel geçmişi, çevresi, ihtiyaçları ve ilgilerine bağlı olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutları ile farklı diller arasında değişkenlik gösterecektir.

3.6.3. Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikleri kazandırılmalıdır.

- Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formül, model, kurgu, grafik ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir.
- Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

3.6.4. Dijital yetkinlik kazandırmalıdır.

- İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması, ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.

3.6.5. Öğrenmeyi öğrenme yetkinliği kazandırmalıdır.

- Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.

3.6.6. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikleri kazandırmalıdır.

- Bu yetkinlikler kişisel, kişiler arası ve kültürler arası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılara ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.

3.6.7. İnisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliği kazandırmalıdır.

- Bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar.

3.6.8. Kültürel farkındalık ve ifade yetkinliği kazandırmalıdır.

- Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir.

4. Görsel Tasarımın ve İçerik Tasarımının Öğrenmeyi Destekleyecek Nitelikte Olması ve Öğrencilerin Gelişim Özelliklerine Uygunluğu

Taslak ders kitaplarının ve e-çeriklerin tasarım yönünden uygunluğunun incelenmesi ve değerlendirilmesinde aşağıdaki kriterler ve açıklamaları dikkate alınır.

4.1. Tasarım Yönünden Uygunluk

4.1.1. Kapak tasarımı genel tasarım ilkelerine ve ilgili mevzuatta belirlenmiş ilkelere uygun olmalıdır.

- Kapak, dersin içeriği ile uyumlu şekilde tasarlanmalıdır.
- Kapak tasarımında kullanılan öğeler ve bunların kullanılış tarzı kitabın içeriğiyle uyumlu ve içeriği destekleyici olmalıdır.
- Kapakta sınıf seviyesi ve dersin adına yer verilmelidir.
- Kapak, sınıf seviyesine uygun olarak ilgi çekici bir nitelikte tasarlanmalıdır.
- Kapak, kitabın içeriğine uygun ilgi ve merak uyandıracak nitelikte tasarlanmalıdır.
- Kapakta kullanılan öğeler öğrencinin gelişim seviyesine uygun olmalıdır.
- Kapakta kullanılan tasarım ve tasarımda kullanılan öğelerde telif hakları gözetilmiş olmalıdır.

4.1.2. Kitap içi tasarım genel tasarım ilkelerine ve ilgili mevzuatta belirlenmiş beklentilere uygun olmalıdır.

- Kitabın kullanımına kılavuzluk eden bölümde kitapta yer alan simgelerin tümü tanıtilmelidir. Kullanılan simgeler (ikon, sembol, vinyet vb.) temsil ettiği işleve uygun olmalıdır.
- Kitapta kullanılan her türlü öge açık, net, anlaşılır, ayırt edici ve yönlendirici olmalıdır.
- Kitaplarda sayfa numaralandırmaları sağ (ön) sayfalarda tek sayılar, sol (arka) sayfalarda çift sayılar kullanılarak yapılmalıdır.
- Sayfa numaraları kolaylıkla görülebilecek, takibi güçleştirmeyecek ve karışıklığa yol açmayacak şekilde yerleştirilmelidir.
- Kenar boşlukları ve sayfa içi boşluklar ile yazma alanları konunun niteliğine bağlı olarak öğrenmeyi destekleyici nitelikte olmalıdır.

- İçerikte çözümü istenen boşluk doldurma, eşleştirme, çizim vb. etkinliklerde yazmak için bırakılan alanlar yeterli olmalıdır.
- İçerikte açık (sözel/yazılı veya görsel unsurlarla doldurulmayan boş kısımlar) ve kapalı (materyallerle doldurulan kısımlar) alanlar öğrenmeye katkı sağlayacak şekilde dengeli bir biçimde verilmelidir.
- Belli bir amacı olmayan boş alanlar veya boş sayfalar bırakılmamalıdır.
- Sayfa tasarımları öğrencinin ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır.
- Sayfa tasarımları öğrencinin gelişim seviyesine uygun bir şekilde düzenlenmelidir.
- Sayfa tasarımları görsel algıyı kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir.
- Sayfa tasarımlarında öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak renklerin (sıcak-soğuk, ana-ara, canlı-mat vb.) kullanılmasına dikkat edilmelidir.
- Dikkat çekilmek istenilen noktalarda sıcak renklerin kullanımına önem verilmelidir.

4.1.3. Kitap genel tasarım ilkelerine uygun olmalıdır.

- Tüm sayfalarda ve kitabın bütününde sayfa düzeni, yazı karakteri ve büyüklüğü, satır boşluğu, kenar boşluk ayarları gibi öğeler arasında bütünlük ve devamlılık sağlanmalıdır.
- Tasarımsal öğeler arasında bütünlük ve devamlılık sağlanmalıdır.
- Görseller (çizim, fotoğraf vb.) konunun niteliğine ve etkinliğin türüne bağlı olarak kitap bütününde tutarlı, bütünlük ve devamlılık ilişkisi içinde olmalıdır.
- Sayfalardaki öğeler (başlıklar, paragraflar, görseller vb.) sistematik bir bütünlüğe sahip olmalıdır. Örneğin ana ve alt başlıkların punto, renk ve yazı tipi vb. özellikleri metinden ayırt edilecek ve konuyu toparlayacak şekilde bir sistematik içinde düzenlenmelidir.
- Cevap anahtarları belli bir düzen içinde ve takibi kolaylaştıracak şekilde verilmelidir.

4.1.4. Sayfalar estetik olarak tasarlanmalıdır.

- Sayfa tasarımında ve görsellerde estetiğin sağlanması için renk, biçim, şekil, çizgi, doku, simetri, perspektif, netlik, oran, ışık, atmosfer, uyum, denge, ritim ve kompozisyon gibi özellikler etkin bir biçimde kullanılmalıdır.
- Sayfalarda kullanılan arka plan rengi ile sözel/yazılı ve görsel unsurların renklendirmesinde okumayı ve algılamayı kolaylaştıracak bir tasarım tercih edilmelidir.
- Görseller sayfa düzenine uygun şekilde yerleştirilmelidir.
- Görsel öğeler okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmelidir.
- Görsel öğeler ait olduğu metin ile ilişkili olduğu sayfada kullanılmalıdır.

- Karşılıklı sayfalar görsel bütünlük içerecek şekilde, tek bir kompozisyon olarak düşünülmalıdır.
- Etkinlikler kendi içinde bütünlük oluşturacak şekilde yönergeleri, uygulama basamakları, kullanılan malzemeleri, görselleri gibi alt öğeleri ile birlikte kullanışlı, anlaşılır biçimde ve bütünlük içinde verilmelidir.
- Sayfa düzeninde amacı belli olmayan, anlaşılabilirliği bozan öğelerin kullanımından kaçınılmalı, gereksiz öğeler kullanılmamalıdır.
- Sayfa içinde işlevi olmayan görseller bulunmamalıdır.

4.1.5. Görsellerde toplumsal, siyasal, ekonomik vb. ayrıma yol açacak öğeler yer almamalıdır.

- Tasarımda kullanılan görsel öğeler tarafsızlık ilkesi gözetilerek oluşturulmalıdır.
- Toplumun bir kesimini ve bu kesimin siyasi görüşünü, yaşam tarzını veya düşünce biçimini küçük düşürecek yahut ön yargı oluşturabilecek, kalıp yargıları besleyecek görsel öğelere yer verilmemelidir.
- Herhangi bir tasarım ögesi farklı dinsel, mezhepsel, kültürel ve etnik yapılara dair olumsuz genellemeler içermemelidir.
- Tasarımda ve tasarımı oluşturan öğelerde eşitlik, din ve vicdan hürriyeti, düşünce ve ifade özgürlüğü, adalet ve toplumsal barış ve insan hakları gözetilmelidir.
- Tasarımsal öğelerde toplumsal temsiliyet dikkate alınmalıdır.
- Tasarımda kullanılan öğelerde sağlığa ve küçüklerin maneviyatına zararlı ürün ve hizmetlere dair işaret veya imalar bulunmamalıdır.

4.1.6. Tasarımda kullanılan öğeler öğrencilerin sınıf seviyesine, bedensel, psikolojik gelişimine uygun olmalıdır.

- Tasarımda yer verilen öğeler öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmalıdır.
- Pedagojik açıdan uygun olmayan tasarım öğeleri kullanılmamalıdır.
- Tasarımda kullanılan öğeler geçerli ve kabul edilebilir nitelikte olmalıdır.
- Özgün veya konunun niteliğine uygun olarak özgün kabul edilebilecek nitelikte tasarım öğeleri kullanılmalıdır.
- Tasarım öğeleri konunun niteliğine göre güncel, ilişkili zaman veya mekânla uyumlu, reel gerçeklikle mutabık, ilgili disiplin yahut sanatsal akım çerçevesinde geçerli olmalıdır
- İçerikte kullanılan simge, sembol, uyarı vb. öğelerin güncel şekli kullanılmalıdır.

4.1.7. Görseller anlaşılır ve net olmalıdır.

- Görseller tartışmaya yol açmayacak şekilde tasarlanmalı, içerisinde yer alan öğeler belirgin olmalıdır.
- Görseller verilmek istenen mesajı açık bir biçimde iletebilmelidir.
- Görseller anlaşılır olmalı ve yeterli düzeyde ayrıntı içermelidir.
- Görseller ve görsellerin içinde yer alan sözel/yazılı unsurlar okunabilir, belirgin ve anlaşılır olmalıdır.
- Görseller ve içinde kullanılan öğeler yüksek çözünürlük ve kalitede olmalıdır.
- Görsel öğelerde yer alan nesne ve figürler bilgi ve ayrıntılara ışık tutacak, benzerlik ve farklılıklara işaret edecek biçimde kullanılmalıdır.

4.1.8. İçerik öğrenmeyi destekleyecek nitelikte görsellerle zenginleştirilmelidir.

- İçerik öğrenmeyi destekleyecek sayıda, amaca hizmet eder nitelikte ve metinle bütünlük oluşturacak çeşitlilikte görsellerle zenginleştirilmelidir.
- Konunun niteliğine bağlı olarak tekrar edilmesi gereken görseller dışında görsel tekrardan kaçınılarak çeşitlilik sağlanmalıdır.
- Görseller konunun niteliğine bağlı olarak gerçek durumları yansıtıcı nitelikte olmalıdır.
- Görsellerde kullanılan öğeler konuya, gerçeğe ve güncelliğe uygun olarak konumlandırılmalıdır.
- Görsellerde canlılar vücut oran ölçülerine uygun olarak çizilmelidir (Ancak sanatsal yaratıcılık gereklilikleri bundan ayrı değerlendirilmelidir.).
- Görsellerde konunun niteliğine ve özelliğine uygun olarak öge eksikliği bulunmamalıdır.
- Görsel bütünlüğü bozacak gereksiz öge kullanımından kaçınılmalıdır.
- Kıyafetler zaman, mekân ve karakterlere uygun olmalıdır.
- Karakterler zaman ve mekâna uygun olmalıdır.
- Görsellerde anatomik bozukluklar olmamalıdır (Çizim, karikatür vb. görsellerde makul denge gözetilmelidir.).
- Varlık ve nesnelere gerçeğine uygun bir şekilde renklendirilmelidir. Örneğin lacivert renkli bir sandalye tasarlanabilir ancak mor renkli bir elma gerçeğine uygun olmadığı için kullanılmamalıdır (Sanatsal yaratıcılık gereklilikleri ayrı değerlendirilmelidir.).
- Görsel öğelerde kullanılan figürlerin hareketleri gerçek durumu yansıtıcı nitelikte çizilmelidir. Örneğin oturmakta olan bir figürün, öğrencide oturuyor hissini uyandırması gerekir.

- Güvenlik tedbirlerinin alınmasını gerektiren içeriklerde güvenlik kurallarına aykırı görsel öğeler bulunmamalıdır.
- Deney, etkinlik ve uygulamalarda gerektiği yerlerde güvenlik uyarılarına yer verilmelidir.
- Deney, etkinlik ve uygulamalar öğrencilerin güvenliği için tehlike oluşturmayacak veya etik kurallara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde tasarlanmalıdır.
- Görsellerin seçiminde yakından uzağa ilkesi gözetilmeli, konunun niteliğine bağlı olarak varsa ülkemizden örneklere öncelik verilmelidir.
- İçerikte kullanılan görsel öğeler yakın çevreden uzak çevreye ve yakın zamandan uzak zamana doğru gidecek şekilde verilmelidir.

4.1.9. Tasarımsal öğelerdeki çizgi, boyut, doku, renk, ışık, gölge, tonlama, perspektif vb. unsurlar öğrenmeye katkı sağlayacak şekilde kullanılmalıdır.

- Görsellerdeki çizgiler amacına uygun kullanılmalıdır. Görsel öğelerin tasarımındaki çizgilerin genellikle yön duygusu için kullanılması, özel olarak ise örneğin eğik kıvrımlı çizgilerin hareket duygusu için, yatay çizgilerin dinginlik için, dikey çizgilerin de kesinlik ve yönerge ifadesi için kullanılması esas alınmalıdır.
- Görseller kolay algılanabilecek büyüklükte olmalıdır.
- Aynı nesnenin farklı yerlerde kullanımında görsellerin boyutu açısından tutarlılık olmalıdır.
- Nesne ve varlıklar birbirlerine göre oran ve orantı bakımından uygun bir şekilde verilmelidir.
- Görsellerin özelliğine göre çeşitli teknikler kullanılarak görsele üç boyut kazandırılmalı ve gerçeklik hissi uyandırılmalıdır.
- Görsellerdeki renk çeşitliliğinde aşırıya kaçılmamalıdır.
- Renkler net, canlı ve yüksek çözünürlükte kullanılmalıdır.
- Renkler öğrenmeye katkı sağlayacak şekilde dikkat çekici olmalıdır.
- Görsel öğelerde yer alan nesne ve figürlerin renkleri önemli bilgi ve ayrıntılara ışık tutacak, benzerlik ve farklılıklara işaret edecek, estetik duygu uyandıracak biçimde kullanılmalıdır.
- Görseller ışık kaynağına uygun şekilde çizilmeli, tonlama ve gölgelendirmede ışık kaynağının konumu göz önünde bulundurulmalıdır.
- Görsellerde yükseklik, genişlik ve derinlik özellikleri açısından perspektif hataları bulunmamalıdır.

- Nesnelerin göze olan uzaklığına ve yakınlığına, göz hizasından aşağıda ve yukarıda oluşuna göre çizgi, yüzey, renk değişikliklerini yansıtan ölçü ve oranlar doğru kullanılmalıdır.

4.1.10. İçerik, görsel tasarım açısından bütünlük, denge, vurgu, hizalama gibi tekniklere uygun hazırlanmalıdır.

- Görseller anlamayı ve yorumlamayı kolaylaştıracak şekilde bütünlük içinde verilmeli, görseli oluşturan öğeler arasındaki ilişki öğrenmeyi kolaylaştıracak biçimde, etkili tasarlanmalıdır.
- Görsel öğeler gelişigüzel yerleştirilmemeli, yatay ve dikey olarak materyale eşit ağırlıkta dağıtılıp dengeli bir biçimde verilmelidir.
- Görsellerde simetrik denge ve asimetrik denge uygun şekilde kullanılmalıdır.
- Dikkat çekilmek istenen bölümler vurgulama teknikleri kullanılarak etkili bir biçimde tasarlanmalıdır.
- Vurgulanmak istenen öğe dikkat ve ilgi merkezi hâline getirilmelidir.
- Görsellerde anlamayı kolaylaştıracak hizalama teknikleri kullanılmalıdır.
- Görseller metin ve diğer unsurlarla olan ilişkileri doğrultusunda yakınlık ilkesine uygun olarak verilmelidir. Birbiriyle ilişkili öğeler bir arada, birbiriyle ilişkili olmayan öğeler ise daha uzak verilerek karmaşıklığın önüne geçilmelidir.

4.1.11. Metin tüm bileşenleriyle temel tasarım ilkeleri göz önünde bulundurularak öğrenmeyi destekleyen ve kolay anlaşılabilir şekilde tasarlanmalıdır.

- İçindekiler listesi sayfa tasarımı biçimlendirmesine, metinde kullanılan başlık sistemine, içeriği tanıtmaya uygun; rahat okunabilir, sistematik ve işlevsel biçimde düzenlenmelidir.
- İçindekiler bölümünde belirtilen başlık ve alt başlıklar içerikte kullanılan başlıklarla aynı olmalıdır.
- İçindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaraları içerikte doğru yere yönlendirmelidir.
- Yazıda karakter büyüklüğü ilgili yönetmelik hükümlerinde belirtildiği şekilde olmalı; metin kısımlarının başlıkları dışında kalan bölümlerinde resim altı yazıları, dipnotlar ve benzeri kullanılan yazılar hariç ilkökul 1'inci sınıflar için yirmi, 2'nci sınıflar için on sekiz, 3'üncü sınıflar için on dört, 4'üncü sınıflar için on iki, ortaokul 5'inci sınıflar için on bir, daha üst sınıflar için ise on puntodan daha küçük puntoda harfler kullanılmamalıdır.
- Seçilen yazı tipi öğrenci düzeyine uygun ve kolay okunabilir nitelikte olmalıdır.

- Seçilen yazı tipi içerik bütününde tutarlı kullanılmalıdır.
- Metinlerde vurgulama amaçlı kullanılan çeşitli yöntemler (kalın karakter kullanımı, italik yazı, renklendirme, tırnak içine alma vb.) bütünlüğü bozmayacak biçimde ve kendi içinde de bütünlük sağlayacak şekilde kullanılmalıdır.
- Metinleri oluşturan karakterler görüntü olarak net ve okunabilir olmalıdır.
- Metin içerisinde vurgulama amaçlı olarak büyük harf kullanılmamalıdır.
- Metinlerde kullanılan paragraf, hizalama, boşluk, sütun sayısı gibi özellikler içeriğin bütününde öğrenmeyi kolaylaştıracak şekilde ve tutarlı bir biçimde kullanılmalıdır.
- Paragraf arası boşluklar satır arası boşluklardan fazla olmalıdır.
- Paragraf başları ve diğer girintiler birbiriyle hizalanmış şekilde verilmelidir.
- Metinlerde tipografik tasarım hataları (sözcüklerin ve harflerin aralarında yeterli ve dengeli boşluk bırakılmamasından kaynaklı sıkışık metin tasarımı vb.) bulunmamalıdır.
- Tutarsız boşluklar nedeniyle okumanın kesintiye uğramaması için otomatik tam bloklama (yanlardan hizalama) yapılmamalıdır.
- Kaynakça, dipnotlar, görsel alt yazıları vb. bölümler kitabın tamamında bütünlük oluşturacak şekilde ve seçilen yazım stiline standartlarına uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Metin, kaynak bağılacı, kaynakça vb. bölümlerde bilgiler seçilen akademik yazım ve atıf stiline kurallarına uygun olarak sunulmalıdır.
- Görseller (tablo, grafik, şekil, fotoğraf, resim) seçilen yazım stiline standartlarına uygun bir biçimde numaralandırılmalıdır.
- İçerikte atıf yapılan görseller takibi kolay olacak şekilde numaralandırılmalıdır
- Numaralandırmalar her temanın/ünitenin sıralamasına uygun olacak şekilde yeniden başlamalıdır.
- Madde imleri konunun niteliğine bağlı olarak gereken yerlerde okumayı ve anlamayı kolaylaştıracak şekilde kullanılmalıdır.
- Madde imlerinin şekil, renk vb. özellikleri içeriğin tamamında tutarlı olmalıdır.

Tanımlar

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının incelenmesinde değerlendirmeye esas kriterler ile bunlara ait açıklamalarda yer alan kavramlar, uygulamada objektifliğin sağlanması ve bunların her incelemeci tarafından aynı şekilde anlaşılıp doğru değerlendirilmesi için bu kısımda alfabetik sırada tanımlanmıştır.

- **Alan eğitimcisi/uzmanı:** Taslak ders kitabıyla ilgili Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarına öğretmen olarak atanacakların atamalarına esas olan alanda en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş veya öğretmen olarak atanmış, alanla ilgili en az doktora düzeyinde akademik kariyeri bulunan ya da fiilî olarak görev yapmış olmak kaydıyla okutman veya öğretim görevlisi olarak beşinci yılı bitirip altıncı yıldan gün almış kişi.
- **Bakanlık:** Millî Eğitim Bakanlığı.
- **Başkanlık:** Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- **Başvuru sahibi:** Ders kitabı hazırlayan hizmet birimi veya yayınevi.
- **Bilgi notu:** Konu ile ilgili farklı görüş ve argümanların varlığının belirtilmesi gerektiği durumlarda ilgili fikir sahibi, yazar, bilim insanına atıfta bulunulan yahut dersin amacı dikkate alınarak herhangi bir içeriğin, bilginin veya eserin sınırlı bir kısmının kullanıldığı durumlarda yer verilen bölüm.
- **Bütünlük:** (1) Taslak ders kitabında yer alan içerik unsurlarının öğrenciyi bilgi, duygu ve davranış özellikleri bakımından bir bütün olarak ele alması ve her yönden dengeli bir biçimde geliştirmesi. (2) İçeriğin dersin konuları, konular arası hiyerarşi ve diğer derslerle ilişkilerine dikkat edilerek oluşturulması. (3) İçeriğin ortak ilkeler, bağıntılar, kavramlar, fikir veya düzen ile birbirine bağlı, anlamlı bir bütün oluşturması. (4) İçeriğin bütünlüğünü sağlamak, öğretilen konunun anlamını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak için çizgi, şekil, renk gibi unsurlar ve görseli oluşturan öğeler arasında bütünsel bir ilişki kurulması.
- **Ders kitabı:** Kurulca, örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarında okutulması uygun bulunan kitap.
- **Devamlılık:** Görsel unsurların boyutları ile biçimleri arasında oluşturulan benzerlikler ve tekrarlamalar ile gözün bir unsurdan diğerine kesintisiz geçişler yapabilmesi için sağlanmış olan görsel hiyerarşi.
- **Dil uzmanı:** Türkçe veya Türk Dili ve Edebiyatı alanında en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş kişi.
- **Editör:** Kitabın yazıldığı alanda en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş veya

- alanla ilgili doktora düzeyinde akademik kariyeri olan ve eserin üretim sürecinin koordinasyonunu sağlayan kişi.
- **Eğitim aracı:** (1) Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı ile öğretmen ve öğrencilere kaynak ve yardımcı olacak basılı ve elektronik ortamdaki eğitim materyali. (2) Eğitim ve öğretim kurumlarında ders kitabı dışında okutulmak üzere Bakanlıkça hazırlanacak, satın alınacak veya hibe yoluyla sağlanacak diğer eğitim araçları ile Bakanlık makamınca eğitim ve öğretim açısından incelenmesi istenen eğitim araç ve gereçleri.
  - **E-İçerik:** Taslak ders kitabının eki/parçası mahiyetinde, elektronik olarak kullanılmak üzere hazırlanmış olan her türlü eğitim içeriği.
  - **Ekonomiklik:** İçerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirme soruları veya etkinliklerin niteliğinin uygulama yönünden öğretmen ve öğrencinin erişebilirliği dikkate alınarak hazırlanması ve sunulan bilgi ve etkinliklerin birden fazla kazanıma hizmet edebilir nitelikte olması.
  - **Gelişim seviyesi:** Öğrencilerin yeni bilgi, beceri ve tutumları edinip sergileyebilir düzeyde öğrenebilmeleri için yaşa bağlı olarak sahip oldukları bilgi, duygu, eylem vb. özelliklerin tamamı.
  - **Görsel tasarım uzmanı:** Resim veya grafik alanında en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş kişi.
  - **Görsel tasarımcı:** Kitabın görsel tasarımını yapan kişi.
  - **Görsel unsur:** Öğrencinin anlamlı ve kalıcı öğrenmesi, öğretmenin etkin bir öğretme sağlayabilmesi ve kazanımların daha etkili gerçekleştirilmesi için özel olarak hazırlanmış; görsel tasarım ilkeleri doğrultusunda kullanılmış resim, fotoğraf, tablo, şema, harita, grafik, kavram haritası, zihin haritası, çizgi resim, şekil, piktogram vb. öğrenme öğretme unsurları.
  - **Hazır bulunuşluk:** Öğrencinin önceden sahip olduğu özelliklerinin (yaş, bilgi, duygu, tutum, davranış, sosyal gelişim, olgunluk seviyesi, motivasyon vb.) yeni bilgi beceri ve tutumları edinip sergileyebilir düzeyde kazanmaya uygun olması.
  - **Hizmet birimi:** Örgün ve yaygın eğitim kurumlarının ders kitapları ile diğer eğitim araç gereçlerini hazırlayan veya hazırlatan yahut satın alınması öngörülen eğitim araç ve gereçlerini sağlayan Bakanlık birimleri.
  - **İçerik:** Programın kazanımlarını gerçekleştirmek üzere seçilmiş konu alanları, ilkeler, kavramlar, kurallar ve olgular ile sözel/yazılı ve görsel unsurların tamamı.
  - **İnceleme ücreti:** Taslak ders kitapları ile diğer eğitim araçlarını inceleyenlere ödenen ücret.

- **İnceleme ücreti:** Özel kesimce hazırlanan taslak ders kitapları ile diğer eğitim araçlarının incelenmesi için Bakanlık Döner Sermaye İşletmesi hesabına yatırılan ücret.
- **Kurul:** Talim ve Terbiye Kurulu.
- **Öğrenci çalışma kitabı:** İlgili eğitim ve öğretim programlarında yer alan kazanım ve açıklamalar doğrultusunda; dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak, öğrencilere yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri; okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan, yaprakları ayrı ayrı da kullanılabilen basılı/PDF formatında eser ile üniteleri görsel ve işitsel yönden destekleyen kaset, CD gibi elektronik kayıt ortamlarını kapsayan set.
- **Öğrenilebilirlik:** İçeriğin öğrencilerin gelişim seviyeleri ile uyumlu, anlamlı ve kalıcı öğrenmelerini sağlayacak ve algılamalarını kolaylaştıracak şekilde organize edilmiş olması.
- **Öğretmen kılavuz kitabı:** İlgili eğitim ve öğretim programlarında yer alan kazanım ve açıklamalar doğrultusunda ders kitabının daha etkili kullanımını sağlayacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen ünite, konu, tema, öğrenme alanlarıyla ilgili internet adresleri; okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan, öğretmenlerin yararlanması için hazırlanan basılı/PDF formatında eser.
- **Ölçme ve değerlendirme uzmanı:** Ölçme ve değerlendirme alanında en az lisans düzeyinde veya farklı alandan olup ölçme ve değerlendirme alanında lisansüstü düzeyde öğrenim görmüş kişi.
- **Ön koşulluluk:** İçerikte yer alan unsurlar arasında, önceki öğrenmelerin yeni öğrenileceklere temel oluşturmasını gözetmek üzere kurulan bağlantı.
- **Panel:** Taslak ders kitabı ile diğer eğitim araç gereçlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesini gerçekleştiren panelistlerden oluşan komisyon ve bu komisyonun yaptığı toplantı.
- **Panelist:** Taslak ders kitabı ile diğer eğitim araç gereçlerinin incelenip değerlendirildiği panelde görevlendirilen alan eğitimcisi, uzmanı veya öğretmen.
- **Program geliştirme uzmanı:** Program geliştirme alanında en az lisans düzeyinde veya farklı alandan olup program geliştirme alanında lisansüstü düzeyde öğrenim görmüş kişi.
- **Rehberlik uzmanı:** Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş kişi.
- **Sözel/yazılı unsur:** İçerikte yer alan metin, öğrenme öğretme etkinlikleri, ölçme ve değerlendirme etkinlikleri, deney tasarımları, bilgi notları, sözlük, kaynakça, içindekiler vb. yazılı unsurların tamamı.

- **Taslak ders kitabı:** Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere içeriği eğitim ve öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül hâlinde de üretilebilen, elektronik ortamda kayıtlı ders kitabı veya öğrenci çalışma kitabı ile öğretmen kılavuz kitabı taslaklarından oluşan eser.
- **Tutarlılık:** (1) Varılan sonuçların bir mantıksal çıkarım kalıbına uygun olması, sunulan önermelerin kitabın iç bütünlüğünde süreklilik oluşturması, çelişmeyip birbirine uygun düşmesi. (2) İçerik unsurlarının gerçeklikle ve ilgili disiplindeki geçerli sonuçlarla mutabık olması.
- **Yayınevi:** Tüzel kişiliğe sahip olup herhangi bir meslek örgütüne kayıtlı ve ilgili yönetmelikte belirtilen şartları taşıyarak yayıncılık faaliyetinde bulunan kuruluşlar.
- **Yazar:** Taslak ders kitabını yazan en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş veya öğretmen olarak atanmış veya daha önce alanda yayımlanmış ders kitabı olan kiş